

Mijo Škvorc

EVANGELIZACIJA INDUSTRIJSKOG VREMENA

Nije li ova tema pomalo smiješna? Nije li evangelizacija nepromjenljiva zadaća, ista u doba Pavla apostola i Pavla VI.? Čemu trošiti riječi na »novost evangelizacije« kad je Početnik Blagovijesti rekao da se neće mijenjati nijedno slovo, nijedan zarez u predanom Zakonu i u darovanoj Objavi?

Istina je: temeljna se Kristova zapovijed ne mijenja ni za jotu! Kanoni zdrave evangelizacije ostaju isti — isti za sva razdoblja, isti za sve narode. *Pastoralni principi* nikad se neće mijenjati, ali će stalno nadolaziti novi *pastoralni imperativi*. I o tome je sada riječ. Da evangelizator, apostol prijenosnik Bogonavještaja, mora srcu darivati uvijek jednaku poruku Božjeg Srca, nalog je Božji. Sjetimo se pisama apostola Pavla učenicima Timoteju i Titu! No da pred Crkvom i njezinim govorom defiliraju narodi i kulture, vjekovne promjene koje sile na nove primjene, uči nas povijest. Zato je potrebno dogledati ne samo evangelizaciju u sebi, nego i evangelizatore u našoj točki kronotopa, naše povijesne situacije, kako bismo dobili ispravnu rezultantu Bogonavještaja za naše vrijeme.

Temu ćemo podijeliti na tri dijela. Govorit ćemo:

- o »nedokinutoj zapovijedi evangelizacije«
- o »teškoćama u svijetu i dušama« koje evangelizaciju ometaju
- o »uspješnoj evangelizaciji sutrašnjice«.

1. *Nedokinuta Kristova zapovijed*

1. Prije nego što su helenizirani Zidovi zamolili Betanijca Filipa: »Gospodine, htjeli bismo vidjeti Isusa!« — Marijin je sin Isus iz Nazareta pošao otvorena srca k ljudima. Počeo im je iznositi Božje tajne, jer je došao iz Božjega svijeta, iz Božje intime. Otkrivao im je Oca, govorio im je o Duhu, sebe je predstavio kao Sina i kao Otkupljenje. Očarao je mnoge. »Nikad čovjek nije govorio kao taj čovjek!« U njegovim je riječima gorjela zvijezda, u njima se osjećalo Bogočovječje Srce. Nije ih bacao u vjetar. Bile su plodne i učinkovite. Sjale su, tješile, obećavale, ostvarivale. Bile su to spasonosne riječi, vodile su sigurno u milost i u vječnost.

Isus je razotkrio tajnu Božju, Isus je objasnio tajnu čovjekovu. Približio je i povezao, novim savezom zauvijek spojio, molitvom i sakramentima savršeno zbližio Oca i djecu. Boga i ljude. Njegova je misija izvršena propovijedanjem po poljima i na jezeru, na putovima i u kućama. Ona je dovršena u tajni posljednje večere, u krvi na Križu, u zlatu uskrsne zore, na oblaku Uzašašća. S neba je »plotinovskom crtom sudbine« došao radi nas ljudi i radi našega spasenja, na zemlji je proživio trideset i tri autentične ljudske godine, da se silom slave uznese u nevidljivi obiteljski svijet Trojedinoga i ondje trajno zagovara otkupljenu braću.

Usredotočio je svoju objavu u *Blagovijest o Kraljevstvu*. Kraljevstvo je temeljna vrijednost, koju je objavio i ostvario. Ono je potpun prijelaz iz promjenljivoga u nepromjenljivo, iz biološko-psihološkoga u milosno, iz vremenitoga u vječno, iz ljudskoga u Božje! Oslikao je to Kraljevstvo bez vojničke obrane, bez svjetskog parlamentarizma, bez hirovitih zakona, bez ovosvjetskih nužnih ustanova — kao Kraljevstvo »vječno i sveopće...«, Kraljevstvo istine i života, Kraljevstvo svetosti i milosti. Kraljevstvo pravde, ljubavi i mira« (Predslovlje o Kristu Kralju). »Na bezbroj načina«, piše Papa Pavao VI. (*Evangelii nuntiandi*, 8), »Gospodin nastoji opisati kolika je sreća što pripadamo tome Kraljevstvu, ta čudnovata sreća stvorena od nečega što svijet odbacuje; govori o zahtjevima Kraljevstva i njegovoj povelji, o glasnicima Kraljevstva, o njegovim tajnama, o njegovoj djeci, o budnosti i vjernosti...« U svom apostolskom i tako suvremenom nagovoru o današnjem naviještanju Radosne vijesti Božje Papa dalje razlaže najtemeljnije zasade Kristove poruke. »Kao srž i središte svoje Radosne vijesti Krist naviješta *spasenje*, taj veliki dar Božji, koji nas oslobađa od svega što čovjeka tlači, no koji je prije svega oslobađanje od grijeha i Zloga, u radosti što čovjek poznaje Boga i što on poznaje čovjeka, što ga čovjek može vidjeti i njemu se predati...« (Br. 9.) Krist je Izvršio do kraja Očevu volju osobno. No, premda je rat za duše dobiven, bitka se nastavlja. Krist odlazi, dolazi njegova obitelj, zajednica posvete, njegova Crkva. Njegovo se djelo mora »uporno nastavljati kroz povijest, da bi potpuno bilo ostvareno na dan posljednjega Kristova dolaska ...« (Br. 9.)

Isusova Zajednica shvaća *obvezu ljubavi*: Srce za srce! Sva se mora utrošiti za Krista I za braću. Preuzima Isusovu riječ: »Trebalo da navješćujem Evanđelje o Kraljevstvu Božjem!« i Pavlov poklik: »Doista, jao meni ako Evanđelja ne navješćujem!« kao svoj temeljni zakon opstanka i poslanja. Na kraju Sinode o evangelizaciji oči su to potvrdili Izjavom: »Još jednom želimo istaknuti da zadaća naviještanja Evanđelja svim ljudima tvori temeljno poslanje Crkve.«

Kristovu glavnicu Objave, koja donosi spasonosne komete. Crkva ne dira. »Depositum custodi!« Čuvaj što ti je povjereno, reče sv. Pavao Timoteju (1 Tim 6, 20). Mi hodamo tragovima apostola. Nosimo nelzvetrenu i netaknutu Vijest Isusovu. Ne damo da je oskrvne ničija samovolja, nikakva hereza, ničiji utjecaj. Pri tome se sjećamo »Commonitorium — Opomene« Vinka Lerinskoga: »Čuvaj što ti je povjereno. Sačuvaj neoskrvnut i netaknut talent katoličke vjere. Drži i predaj što ti je povjereno. Primio si zlato, predaj (drugima) zlato. Ne želim da ga nečim zamijeniš. Ne budi bestidan pa da mi mjesto zlata podmećeš olovo III da lukavo daješ bakar. Ne želim patvorine zlata, nego pravo zlato... Neka se preko tebe budući naraštaji raduju što mogu shvatiti što su bivša pokoljenja vjerovala, a možda nisu shvatila. Uči iste istine koje si naučio, cako da ne kažeš ništa novotarsko, dok to budeš Izlagao na nov način — non nova, sed nove!« (*Comm.* 1, 22; PL IV, 667.)

2. Toj jasnoj liniji vjernosti vjekovi dodaju *apostolsku snalažljivost i primjenu*. Principima se pridružuju, principe tumače, principe ostvaruju — Imperativi! Uzmimo koju god ispravnu »Povijest Crkve«, preletimo vjekove, nanižimo razdoblja, Izbrojmo I promotrimo narode i situacije, kulture i civilizacije, ispitajmo kako se to stavlja »svjetiljka na vidno mjesto« i »kvasac u suvremeno tijesto«. Godefroid Kurth napisao je krajem prošloga vijeka nezastarjelu knjižicu pod naslovom »Crkva u preokretima povijesti«. Obradio je ključne I nezaobilazne susrete Crkve i zbivanja. Crkva je nikla u krilu židovstva, ali je ubrzo počela »govoriti i misliti helenski«. Urasla je u rimsko carstvo, ali je brzo morala preko limesa da primi divlje narode i da ostvari »kršćanstvo srednjega vijeka«. Od barbara je stvarala vitezove, da se od vitezova uputi buržujima. Imala je sudbonosni rendez-vous s renesansom, koja ju je dopratila do revolucija. Iz toga razdoblja nije još izašla, jer se revolucije nisu stišale. Francuska je revolucija probudila građanstvo i nacije. Donijela je miris demokracije i ljudskih prava. Crkva je morala tome svijetu reći riječ spasenja, makar sa sebe teško svlačila feudalno ruho. Došla je radnička revolucija, revolucija industrije, revolucija tehnike, revolucija klasa. Crkva je u svojim najboljim sinovima raspoznavala »signa temporum — znakove trenutka«, vadila iz Objave uputu za djecu velikih prevrata. Morala je napokon — sretna i slobodna — stati uz siromahe, a ne uz mogućnike; mogla je — napokon — biti Isusova Crkva pune unutrašnje slobode, s porukom posljednjega Sabora, koja još uvijek odjekuje svijetom. Kako

smo nedavno stupili u novo razdoblje čovjekova opstanka, u po-industrijsko, tehničko razdoblje tercijarnih dobara i djelatnosti, to je i za Crkvu izbio novi sat, nova refleksija, novo doba.

Težak teren u svijetu i u dušama

Noseći Kristovu poruku, stojimo pred današnjim i sutrašnjim svijetom. Isus je govorio Zidovima, Pavao građanima Antiohije, Korinta i Rima; oci iz Aleksandrije, Antiohije, Carigrada i Kartage svojim suvremenicima, rimskim podanicima. I tako su redom nova razdoblja imala nove bogovjesnike. Sjetimo se samo usput naših slavenskih apostola i njihove originalne evangelizacije na našem jeziku, s liturgijom i pismenima uređenima za specijalne slavenske prilike, U tom smislu poučni su i neki tragični primjeri zaustavljene, prekinute, gotovo abortivne evangelizacije, kao što su bile misije u Indiji i Kini, isusovačke redukcije u Paragvaju, pokušaj svećenika-radnika u najnovije vrijeme... Nećemo toga zaboraviti, ali ćemo se nečega važnijega sjetiti: naših dana i sutrašnje situacije, kojoj moramo objaviti Krista.

1. O tome se sve više razmišlja, piše, govori. Svoje ću razlaganje temeljiti na nekim važnim djelima. Ponajprije na golemom priručniku *Handbuch der Pastoraltheologie* (izdanom u 6 svezaka od 1970–1972). Držim da nijedna pastoralka našeg vremena nije niti sustavnije niti ozbiljnije suočila evangelizaciju sa suvremenim svijetom. Dobro mi je došla i uspjeta *Pastoralka* don Živana Bezića (3 sveska), Rahnerova knjižica *Strukturwandel der Kirche als Aitfgabe und Chance* (1972), glasovito djelo Klemensa Brockmollera S.J. *Christentum am Morgen des Atomzeitalters* (1955), kratki duhovni »bedeker« za prvu orijentaciju *Le Revolution de l'homme au XXe siecle* (1963) od Jacquesa Leclercqa, dokument Talijanske biskupske konferencije *L'Evangelizzazione del mondo contemporaneo* (1974), originalan i domišljen pregled našeg vremena što ga je u djelu *Bilan de la théologie du XXe siecle* pod naslovom *Le visage du monde contemporain* napisao urednik revije »Esprit«, vjernik-laik Jean-Marie Domenach (1970). Da razaberemo što jasnije crte budućnosti, mnogo nam mogu pomoći Toynbee, Clark, Morin i one stotine futurologa što ih u svojoj šokantnoj knjizi *Sok budućnosti* navodi Alvin Toffler (1975). Neobično je vrijedno djelo J. Jukića *Religija u modernom industrijskom društvu*, Split 1973.

Apostolski nagovor Pape Pavla VI. *Evangelii nuntiandi* (8. XTI. 1975.) nije te teme napose rasplitao. Ali su napomene o današnjem svijetu i u tom jezgrovitom dokumentu dobrodošle.

2. Današnji svijet, kaže Domenach, možemo gledati s Mjeseca. Pred nama je na svom plesu oko Sunca plavičasto-bjeličasto-žučkasta kugla, na kojoj se ljube i mrže, pomažu i okradaju gotovo četiri milijarde dvo- nožaca što malo misle i mnogo ne misle. .. Taj isti svijet mi kršćani gledamo s neba, očima Krista i Djevice, koji za svakoga imaju ponuđeni dar milosnog života i poziv u vječnu slavu.

Taj svijet sve više motrimo kao *prometejski*, kao *sizifovski* i kao *kristovski*. Prometej—dovrtljivac vuče ga čudnom željom u vanjski, sve očiti napredak, u tehnički novum i životnu promjenu; Sizif—mučenik muči ga vanjskim neuspjesima, unutrašnjim tjeskobama i sveopćom nesigurnošću. Krist je, napokon, tu da mjesto prometejske objesti i opojnosti (hybris) i sizifovske mučnine (thanatos) ponudi svima zagrljaj besmrtnosti (haris).

Suočimo se časkom s tim svijetom u kome živimo, s kojim se nadamo, koji moramo izgraditi ili uništiti!

Otkako je kapitalizam organizirao rad, a socijalizam radnike, vrijednosti se mijenjaju slično valutama. Socijalizam brani jednu klasu, a kapitalizam jedno stanje. *Industrijska revolucija*, međutim, ne pripada isključivo nikome, a pomaže u preobrazbi svijeta i čovjeka svakome tko je upotrijebi. Zanimljivo je da i oni narodi koji uče »gramatiku budućnosti« od marksizma, uče istodobno gramatiku uspjeha od neopozitivizma. Makar Evropa nije gospodarica svijeta, jer su njenu ulogu preuzele emancipirane kćerke Kanada i Sjedinjene Države, ona još uvijek hrani svijet idejama.

Kršćani vjekovima opetuju četiri bitne oznake svoje zajednice. Ona je jedna, sveta, katolička i apostolska. Danas naši kršćani moraju priznati i *četiri oznake suvremenog svijeta*. To su novost, brzina, napredak i univerzalnost. Sve počiva na rasprostranjenom osjećaju neke gotovo nadljudske moći. Otkako je čovjek vezao svoje doumke i prirodne sile, svoje račune i prirodni pogon, pošao je naglo naprijed. Toliko ga je obuzela samosvijest da preobražava svijet i sebe da zaboravlja kako je to prvobitna zapovijed Božja: » . . . napunite zemlju i sebi je podložite! Vladajte ribama u moru i pticama u zraku i svim živim stvorovima...« (Post 1, 28).

Novost je valjda najugodnija glazba za uši modernog čovjeka. Sve staro postaje dosadno. Dotrajalo, neukusno, neuporabivo. »Smrt stalnosti«, veli Toffler. Ubrzanje mijene jedna je od najvažnijih i najmanje poznatih društvenih sila. Gdje je moguće zaustaviti vrijeme — možda u nekim zabitnim selima — nema iznenadne novosti. Tamo se smije, pozdralja, oblači, živi i umire po starinski. Ali mladi bježe od toga. Njima novost otvara vrata u budućnost. Za njih je ritam promjene gotovo najhitniji ritam opstanka. Tehnika se — znamo — ruga svojim uzorima. Suvremene energetske sprave smiju se starim mehanizmima. Ta novost boluje od suvremene teške bolesti — od zaborava. Kadikad i od otvorena prezira. Sve što ne može s nama u novu budućnost mora ili na smetište ili na groblje. U tome je sve očitija dubinska čovjekova priroda sa svojim nagonima za vječnošću. Na planetu i ljudi i stvari i situacije brzo dosade. Potrebne su velike revolucije da potresu svijet, i one male, svagdašnje da potresu dosadu. »Novo« je jadni Ersatz za Vječno! Za Vječno Novo! No prava

vječnost današnjem je čovjeku mračna, neshvatljiva, strana. Njegovi su pogledi na ovoj strani, ovozemni, doživljeni, opipani. Možda nigdje idolatriju novosti ne vidimo kao u modi i igri. Novost sve više nagoni na izdatke ljude u trgovini i u seobama. Novost naglo gazi dosadašnje književno i umjetničko stvaranje.

Brzina je instrument na kome čovjek danas izvodi glazbu novosti. Brzina je ušla čovjeku u život i živce, mijenja mu optiku opstanka, daje novi smjer, tjera ga na sumnjive i neprovjerene zaključke, uznemiruje ga u poslu, baca u besanicu, ni za odmora ne da mu mira. Brzinom želi osvojiti prostor, zauzdati vrijeme, naći se svuda ili bar drugdje. Htio bi brzo promijeniti način života i rada, zanimanje i položaj, pa i opću povijest. Svemirska raketa leti kao meteor ili mjesec. Kibernetici računaju brže od Einsteina. Industrija stvara nove spojeve i strojeve brže nego priroda. Novi elementi i metali, novi mamut-gradovi i naselja, nove sile koje se užurbano kombiniraju... to je novi svijet. Svijet izrigan strahovitom grozničavom žurbom, koja je ponijela i trgovinu i agencije i agenture i propagandu. Preskače granice preko TV i radija, preko aviona i automobila. Postoje li rubovi svijeta da se napokon zaustavi? »Ovaj zamah ubrzanja«, piše Toffler [*Šok budućnosti*, 33], »dostigao je stupanj koji se, ni s najvećim naporom mašte, ne može više smatrati 'normalnim'. Zato ga 'normalne' ustanove industrijskog društva više ne mogu obuzdati, pa on potresa sve naše društvene institucije... Ubrzanje mijene je također i psihološka sila ... remeti našu unutrašnju ravnotežu ... (Čovjek) mora potražiti potpune nove načine da se ukotvi, jer su svi stari korijeni — religija, nacija, zajednica, obitelj, ili struka — potreseni danas olujnim udarom zamaha ubrzanja.«

Napredak je možda najčarobnija riječ stoljeća. Začeta je prije četiri i pol vijeka, rođena u prošlom stoljeću, danas je to dijete u punom razvoju. Napretku su upravljene i novost i brzina. Razvoj, uspon, napredak i savršenost — eto tako počinju moderne litanije. Otkako riječ »evolucija« dođe od Buffona, Darwina i Lamarcka u srce prirodoslovcima, a od Marxa, Engelsa i Lassallea u život radnika — više ne izlazi iz naše povijesti i iz naše svijesti. Evolucija je legitimirani tumač prošlosti, sadržaj sadašnjosti, vodič u budućnost. Jednakim je oduševljenjem propovijedaju ateist Huxley, Židov Bergson, obraćenik Lecomte du Noiyy i isusovac Teilhard de Chardin. I razvoj svemira i ljudsko djelovanje; i povijest misli i povijest religija; i povijest života i povijest morala — sve se to tumači evolucijom. Napredak znanja i iznašašća, evolucija u školstvu i u medicini, napredak u starateljstvu i u socijalnom zakonodavstvu, u ekonomici i politici; evolucija općeg duha simpatije, razumijevanja i ljubavi, zajedničkih ideja i projekata, sve jačih saveza, sve naglašenijeg bratstva... kakva je to pojava? I olimpijade i sveučilišta, i mičurinski pokusi i fordovske tvornice, suradnja ljudskih i pomoć mnogih elektronskih mozgova — to

su jasni simptomi evolucije. Demokracija i sloboda jača, religije se susreću toplije, kulture se stapaju brže i probitačnije, narodi se opredjeljuju samostalnije i brže — i to je evolucija. Ako danas i malo dijete zna što prije nije znao obrazovan čovjek, a odrasli pojedinac može uraditi sam čega prije nije moglo izvesti mnoštvo ljudi — nije li to razvoj, napredak, evolucija?

No Morin ispravno zapaža da je »svjetski razvitak u isto vrijeme i svjetska eksplozija«. Ponajprije demografska eksplozija koja staje na put evoluciji: Zapad uništava porod, a stječe milijarde dolara, ostali svijet rađa ljude na siromašnu tlu. Za 2000. godinu predviđaju 7 milijardi pozemljara, od toga 6 milijardi nerazvijenih! Neki ljudi nemaju posla, nekima ga grabi automatizacija, drugi su prisiljeni da rade što neće. Mnogi ne znaju kako doći do odmora, drugi ne znaju što će sa slobodnim vremenom. I to je izraslo iz Evolucije!

Čini mi se da je najočitiji napredak svijeta u njegovim državnim ustavima. Aristotel je poznavao 158 svojevremenih ustava, od kojih su mnogi bili nepravedni i krvavi. Danas nema nijedna zemlja na svijetu »nečovječnog« ustava. Svi brane sva prava i svi traže zajedničku odgovornost.

Univerzalnost — općenitost i zajedništvo — posljedica je svega toga. Novost, brzina i napredak poprimaju preko svih meridijana i paralela sve općenitije, sveobuhvatnije i zajedničke crte. Javlja se povijesna, geografska, etnografska, pomodna, znanstvena, industrijska, tehnička, politička, socijalna pa i religiozna univerzalnost. Širi se spoznaja iste pripadnosti ljudskom stablu, iste vrijednosti pod zvijezdama i u jednoj vrsti; zajednički su opći problemi, i oni teški; skupne su situacije, ako su značajne. Granice su popustile. Dokidaju se vize. Nestaje granice s vojnicima na straži. Nestaje unutrašnjih granica, gdje su bdjele navike i uvjerenja. Zajedničke su nam igre, zajednička moda, zajednički šlageri, zajednički običaji.

3. *Industrija* se penje svome vrhuncu. Čovjeka je opskrbila svime, oduzimajući mu glavno — njega samoga. Na proizvodnoj mašineriji, na »vrpci« i u stravičnoj dosadi čovjek ostvaruje dobra za potrošnju. Gledajući Chaplinov film »Moderna vremena«, smijemo se i strahujemo nad novim društvom, koje i kod nas nastaje. Čovjek postaje čovjek »žnore«, bezimni i utilizirani dijelak velike proizvodne mašinerije. O tome je Friedman iznio potresne podatke. Iz tog industrijskog ždrijela probijaju i dobre i zle stvari. Evo nekih!

Industrijska su središta Moloh-središta. Gutaju pridošlice koji su se ponadali uspjehu i sreći. Pokidali su veze s prirodom, s tradicijom, s rodbinom, s običajima i vjerom, s moralom i odnosima koji su im garantirali jednostavan i snošljiv život. Ako se preselio u kućerine sa stotinama stanova, što su ga, nalik na kasarne ili bolnice, stisnule u njegov anonimni

kut, izgubio je ne samo tolika poznanstva i organske veze, nego i svoju osobnu vrijednost, svoje značenje i veličinu. Usput je, dolazeći u grad ili u radničko naselje, na kolodvoru ostavio svoju vjeru, a na prvom gradskom zaokretu možda se susreo s kakvim idolom: proklamirali su mu novac, seks, karijeru, zabavu, alkohol... »Plima novoga«, veli Toffler (192), »koja se sprema, nahrupit će sa sveučilišta i iz istraživačkih centara u tvornice i urede, preko trgovačke mreže i preko sredstava masovnih komunikacija u naše društvene strukture, preko zajednica u naše domove. Prodirući duboko u osobni život, ona će obitelj izložiti pritiscima bez presedana. Obitelj je dosad bila 'glavni amortizer društvenih potresa', dom u kojem izranjen i isprebijan čovjek nalazi utočište nakon bitke sa svijetom, jedina čvrsta točka u svijetu koji se sve brže kreće.« Lundberg hladno tvrdi da je započeo proces »potpunog nestanka obitelji«. Nitko ne zna što može nadomjestiti obitelj.

Naše obitelji, znamo, idu stazom opće *emancipacije*. Umiru u klimi sve većih prava, sve opasnije slobode. Više nam nisu stari djedovi, nego roditelji. Mladi su prerano zreli. Slika oca strašno se izmijenila. Žena je prekoračila definiciju žene. Izobrazava se i odgaja s mladićima, na istom je poslu s muškarcima, zahtijeva ista prava u braku, u vladanju svijetom, u prihodima, u samoodlučivanju, u seksualnom životu. Brak u srcu žene, u nekadašnjem svetištu i obrani obitelji, gubi vrijednost svetinje. Obitelj je brojem sve manja, potrebama sve zahtjevnija. Žena se počinje nuditi, od pomoćnice postaje zavodnica.

Nakon srednjovjekovnog monaha i viteza, nakon baroknog vojnika i građanina, nakon prošlovjekovnog radnika — pronalazimo danas *potrošača*. Sve se za njega proizvodi, sve se za njega reklamira. Najbolji su potrošači emocionalno najpopustljiviji — žene i djeca. Potrošnja nije ušla u izloge iza stakla i tu stala — ona posvuda nudi ideje, snove i prirodu. Sve se pokazuje i prodaje: i zrak, i obala, i putovanja, i snijeg. I sam odmor. U pariškom predgrađu čitate: »Ovdje ne radi nitko osim onih koji vas poslužuju!« No u turizmu i sam odmor postaje rad. Potrošnja je novi bog, »le mythe directeur« (Domenach). Mjesto »drugoga« u osobi gledamo »drugu« u stroju, a time raste i sebičnost.

I sebičnost — i lijenost. Sve nam je pokazano i stavljeno na dohvat ruke. Svijet provaljuje u naše sobe. U našim stanovima nije ni seksualni život više tajna, jer ju je razgolićio film. Postajemo pred tom provalom robe-čovjeka i robe-stroja nemoćni. Više ni u romanu ne trajemo, nego prolazimo. Postajemo slučajni fenomen, a ne neuništiva bit. Plastika i groblje automobila slikaju prolaznost. Prijatelji nisu predmeti, nego uporabivost, korisnost, ugođaj; sve se brzo iznosi i odbacuje. Stvaralac čovjek sve manje cijeni svoje stvaranje. Kao što mu ne vrijede predmeti, ne vrijedi ni on sam sebi. Postaje bespredmetan i nepotreban. Kako da budem vječan kad je sve oko mene tako promjenljivo?

Ni novac više nema stalnoga »kursa«. Poželjan je ukoliko je koristan. I sama škrtost gubi građanska prava. Nestaje socijalne mitologije koja isključuje rad, patnju i smrt — Jaspersove granične vrijednosti. Najviše nas vuku za nos mass-media: pred očima nam svakodnevno plešu roditelji bez djece, mladi bez odgovornosti, ružičasti filmovi kao nada, crni filmovi kao stvarnost. Ein Ethos der Sterilität, rekao je Ernst Jünger. Čovjek se, trčeći za fantomima, dotjerao do ruba vlastite osobnosti i egzistencije. Ne razmišlja, nego bulji i zuri. Potrošačko društvo vodi u djetinjarije: to je društvo nezrelosti i neozbiljnosti. Bez metafizike, bez dubine, bez pitanja koja donose velike odgovore. I savjest se u mnogih pretvara u beznačajnost. Izobličuje se i sam jezik, gubeći smisao. Prazni se umjetnost, na dosadu se svodi i društveni život. Svijet postaje anoniman, entropijski, anestezičan. Treba samo pitati kulturu i moral. Strukturalizam, posljednja moda raspravljanja, preko Foucaulta je zanijekala samoga čovjeka. Mjesto Pilatove izjave »Evo čovjeka!« sve jače odzvanja rekvijem »Nema čovjeka!«

4. Zapravo, treba mirno reći: uza sve ove primjedbe na današnji svijet u njemu ne nastaje vakuum, tjeskobna praznina, koja bi urlala za otкупljenjem, nego nastaje — *kaos*. Svjetska urbanizacija i industrijalizacija, socijalizacija i sve prisutniji pluralizam, manipulacija ljudskim duhom i odnosima, potrošačko i slobodnovremensko društvo, društvo tercijarnih djelatnosti i tehnokratskih tendencija, prožeti su nekim silnicama i magnetizmom, koji određuju ljude koliko-toliko iznutra.

To su tzv. *velike ideologije*. Nijedna ideologija nije neki čistunac, potpuno umski čovjekov sustav. U svakoj se krije zasebni interes. Zbog toga stupa s drugim ideologijama donekle u savez. Bitno svaka sačuva: želi se nametnuti, zavladati kulturom, društvenim normama, progresom. Posiže za jakom propagandom, ne zaobilazi nikoga, naoko dariva sve. Kako je ideologija ljudski izum, potpuno imanentna povijesna postavka, bez Božje intervencije, to se ona nužno naslanja na sasvim ljudske sile i opravdanje.

A. Böhm (HPTH, II, 2, str. 182—189.) nabraja neke »velike Ideologije«, koje provaljuju u duše I osvajaju sljedbenike. Samo da ih nabrojimo bez komentara: *autonomizam*, koji želi čovjeka otrgnuti od nadnaravnoga korijena i postaviti ga gospodarom svijeta; *egzistencijalizam*, koji briše granice između bitka i nebitka, života I smrti; *socijalizam*, koji pomoću dijalektičkog tumačenja prirode I povijesti kani preurediti sadašnje stanje čovječanstva i ostvariti pravedan svijet jednakosti; *liberalizam* opravdava slobodnu igru sila i obećava razvoj jakih ličnosti; *nacionalizam*, usko vezan uz ljubav i službu jednoj određenoj skupini; obožavanje *države*, što je strahovito jako odzvonilo u fašizmu bilo koje boje; *progresizam*, potpuno zaljubljen u tehniku i njezin uspjeh; *determinizam*, podvrgavajući čovjeka programu slijepe razvojne prirode; *psiholo-*

gizam, raskapajući nutarnje nagone i vodeći nas u novi svijet pomoću požude, moći ili urođenih praslika; *evolucionizam i biologizam*, tražeći razvojni niz oblika u povijesti života, kojim će protumačiti i čovjeka samoga kao vrhunac evolucije: *iracionalizam*, napose jak u nekim društveno-političkim uređenjima, gdje je krv, rasa ili drugi razumski neopravdan element zakon života.

Preko svih ovih i drugih ideologija prebačen je suvremeni sivi plašt *sekularizacije*. Nema sumnje da je to za kršćane najteži doživljaj, dok se ne priberu. Nakon rasapa konstantinovskoga kršćanstva, feudalno-buržuskoga mentaliteta u Crkvi, nakon skidanja križa sa svih javnih institucija, nakon laiciziranja znanosti i apsolutne nezavisnosti tehnike, kršćani stoje u zabuni. Pitanje: čemu smo se vjekovima trudili da svijetu damo pečat »svetoga« i Bogu pripadnoga kad je kroz nepuno stoljeće i pol svijet prenesen u zonu »posvjetovnjačenja«, sekularizacije i sekularizma? Ni obitelj, ni škola, ni država, ni kultura ne nose više religioznoga znaka. Tvornički su dimnjaci prerasli tornjeve, javni desakralizirani život potisnuo je religiju u privatnu zonu, svećenički je stalež skinut s prijestolja nedirljivosti, sama religija postala je ravnopravni ili obespravljeni partner u borbi za savjesti.

5. Pogledajmo sad časkom oko sebe! *Opisani svijet postaje naglo naš svijet*. Raslojavanje stanovništva možda je većinu nas dovelo u gradove i okupilo oko industro-tehničkih jezgri. Na našim selima žive župnici kao na nekim otocima vjere koji tonu... Neki su doživjeli gotovo vulkansku eksploziju, koja im je raznijela stado... U mamut-naseljima i termitskim gradskim župama, koje se ne mogu ni pregledati, muče se svećenici zaskočeni novogradnjama i novodoseljenicima, a možda najviše migrantima... Zagušljiv je anonimati i rasap obitelji, beznačajnost i bijeg osobe. Naša propovijed traje deset minuta, TV i radlo-emisije sate i sate. Mi pružamo dvotjednik, tiskare rigaju dnevnik. Mi zovemo na polsatne vjeronauke, škola drži mladež cijele dane. Sa svećenikom se većina ljudi susreće nekoliko puta u životu, s raznim demagozima gotovo svaki dan.

Volim se češće zagledati u »Statističke godišnjake«. Oni su za apostola važniji od crkvenih šematizama. Otkrivaju iz godine u godinu krivulju — sudbonosnu sinusoidu, kojom se stari svijet pretvara u novi. Možete čitati kako naša zemlja prelazi iz seljačke i poljoprivredne u industrijsku i terciarnu; kako se grade i pune, produžuju i specificiraju škole; množe napose studenti; niču nova poduzeća; formiraju nove institucije. Možda se prodaje sve manje molitvenika i misala, no svakako raste broj televizora i prodanih šarenih magazina...

Ne smijemo zaboraviti da, uz pojedine traume i tjeskobe, postoji i opća, *planetarna prijetnja*, koja zamračuje radost i sili na razmišljanje. Svima su poznate epidemije seksa, alkohola, droga, čudnih skupnih per-

verzija, zavodništva i nevjere. No kad pomislimo da je moguće iznutra »biološkom bombom« razarati i preinačivati gene, rađati monstrume i stvarati na »žnori« novo roblje; ili — s druge strane — da je možda već kakav manijak stavio prst na sudbonosni okidač, koji može ponijeti apokaliptičke atomske rakete na sve dijelove drhtavog planeta, onda čovjek mora pomisliti da ovom svijetu ipak nešto manjka... Da bi mu trebalo nešto darovati, što bi ga moglo spasiti. Ako se mjesto sadašnja tri bloka za koju godinu nađu samo dva — razvijeni i nerazvijeni, može doći do općeg obračuna, koji neće poznavati granica ni na zemlji ni u zraku. Nije li potrebno pokrenuti sve svjetske institucije, sve ljude dobre volje, sve savjesti koje nisu postale »mrtve gogoljevске duše«, da započnu dublju obnovu svijeta, na dugi rok, promišljeno i zajedno? Eto gradiva za našu treću točku!

Sudbonosna spasonosna poruka

Što rade kršćani, što mi radimo u tom marcelovskom »razbijenom svijetu«? Ima li mogućnosti da popravimo svjetsku mapu, da izliječimo ljudsko srce? Na koji način da predamo presvetu Bogovijest ljudima koji su ostali bez orijentacije i bez unutrašnje snage za pravi humani život?

Pokojni je general de Gaulle rekao da bi kršćani morali pjevati od neobične radosti. U ovom stoljeću nevjere i buna, u vijeku bogatstva i dosade. Bog im je poklonio »najveći događaj stoljeća«, a to je *Drugi vatikanski sabor*. Koncil kojim je dobri Papa Ivan XXIII. htio Isusovo djelo pokazati i ponuditi umornim ljudima. Koncil, u kome je morala zazvoniti autentična poruka Blaženstava, u kome se morala ponuditi milost spasenja. Pastoralni, misijski, obnoviteljski koncil, koncil kršćanskog proljeća!

Možda je najteža osuda kršćana i osnovni neuspjeh kršćanstva u naše doba — *nehaj za Koncil*. Njegove konstitucije, njegovi dokumenti i deklaracije plaču u knjigama. Malo je toga prešlo u srca, jedva koji redak sja u našem mozgu, jedva nas koja velika odredba potiče na novost života i rada. Jesmo li ušli u tajnu Crkve, kako je u svojih osam poglavlja riše Uredba o Crkvi — *Lumen gentium*? Je li nas proželo njeno duhovsko nadahnuće, strahovito jako uvjerenje da smo jedno s Kristom i s Ocem u Duhu poslana i ljubavi? Jesmo li doživjeli Crkvu kao zajednicu milosti — i grešnu i svetu — koja nam daje zadatke i prati naš put u besmrtnost? Što za nas znači Uredba o Crkvi u suvremenom svijetu, sa svim svojim odvicima — dodacima, pojedinim dokumentima o službi i odgovornosti biskupa, svećenika, redovništva, laikata?

Poznata nam je i *Biskupska sinoda* (1974.), posvećena evangelizaciji našeg vremena. Papa Pavao VI. povadio je iz dokumenata Sinode bitne misli i objavio ih je u apostolskom nagovoru *Evangelii nuntiandi* — o

naviještanju Evanđelja. Bilo bi zanimljivo ispitati teren i ustanoviti koliko su kod nas i svećenici i laici studirali taj dokument i na njegovim predlošcima formirali svoju apostolsku dušu? A ipak je Papa spomenuo uglavnom sve od čega živi naša apostolska duša: i početnik evangelizacije, i njen sadržaj, i trajna garancija uspjeha, i način evangeliziranja i prilike koje nas izazivlju ...

Spomenimo kao usput da su i pojedini biskupi, a još više pastoralno zauzeti svećenici i laici ispisali za naše dane prilično mnogo vrijednih rasprava, uputa, savjeta. No papir je strpljiv, i sve podnosi. A što je sa srcem? Otvara li se tom sve jačem propuhu i postaje li zauzeto, apostolsko, evangelizatorsko?

1. Što bismo morali objaviti i objasniti čovjeku kome je spaljen živac za nadnaravno? Koji je ugasio šesto Platonovo osjetilo za Božje stvari? Koje teme još uvijek diraju ljudsko srce i zanimaju malne svaku sudbinu? Može li naš suvremenik pobjeći brzinom svjetla tako daleko od Boga da ga brzina milosti ne može pronaći i stići?

Prošlo je vrijeme kad su kršćani druge krstili ognjem i mačem. Prošlo je vrijeme inkvizicije i lomača. Prošlo je vrijeme kad smo tumačili politiku i ekonomiju, kad smo predvodnički stvarali književnost i kulturu, kad smo držali škole i blagoslivljali vojsku. Ne pristupamo ljudima kao tutori, kao sveznadari, kao elita čovječanstva. Koncil nas je želio osvijestiti — baciti nas pred noge naše braće, koje moramo prati dobrotom poput Krista na Posljednjoj večeri. Naša riječ je jednostavna ponuda srca, kao što je naša misija ponuda Božja nama. Mi postajemo prenosnici unutarnjeg bogatstva. Božje milosti, kraljevstva ljubavi, koje nije od ovoga svijeta. Zato naše teme postaju sve bistrije i sve evanđeoskije. Prestajemo s apologetskim beskrajnim pucanjem, ne skrivamo se iza teških filozofija i teoloških rasprava, ne želimo nepotrebne retorike niti ovozemne mudrosti.

Prva stvarnost koju prodajemo svijetu nevjere jest neizmjerne *milost vjere*. Ne zabacujemo religiju, ali naviještamo vjeru. A to znači — I na asfaltu, i u neboderu, i u tvornici, I u suvremenoj školi, I na Igralištu I na zabavama — svjedočimo jedan sudbonosan susret. »Bog postoji, ja sam ga susreo!« — govore s Frossardom brojni u Kristu kršteni, s Bogom izmireni, spašeni I sretni kršćani. I tu činjenicu, da nas je Bog pohodio, nastanio se kod nas, progovorio nam I pozvao nas, ponudio nam zvjezdane darove ljubavi i završne sreće, tu činjenicu svjedočimo i drugima predajemo. Naš odgovor u duhu, naš cjelovit i oduševljen odgovor pameću, voljom, srcem, akcijom, dosljednošću — to je naša sveta i čudotvorna vjera.

U toj vjeri objavljujemo I pružamo čovjeku mase Božju brigu za pojedinca. *Kristovo spasenje* koje čeka svakoga. »Bog želi da se svi ljudi spase!« — veli sv. Pavao (1 Tim 2, 4). Bezimni čovjek, upotrijebljeni

1 zaboravljeni čovjek, u kome plamsa tiha vatra boli i mučnine, koji je iznakažen grijehom i neuspjehom, još je uvijek spreman čuti riječ ljubavi i primiti ponudu spasenja. I Koncil i Sinoda jasno govore da ne smijemo mjesto križa uzeti mač, niti milost zamijeniti propagandom vremenitog oslobođenja. Neki žele, veli Pavao VI. (*Evangelii nuntiandi*, 32), »da ciljeve Crkve usmjere sasvim antropocentrično; da spasenje kome je Crkva glasnica i sakrament svedu na materijalno blagostanje, njenu djelatnost na zahvate društvenog ili političkog reda...« Dosad je povijest potvrđivala Božju objavu: Tražite najprije Kraljevstvo Božje i njegovu pravdu, a sve će vam se ostalo nadodati! — Ne živi čovjek samo o kruhu, nego o svakoj bogotvornoj riječi koja izlazi iz Božjih usta! Upravo se time rješava ona temeljna postavka koju je Camus u romanu »Kuga« iznio riječima da bi želio biti svet bez Boga i bez milosti! Zato se i kruh i lijek, i pohod bolesnome i briga za utamničenoga ostvaruju u ime Kristovo, u ime spasenja. Ne kao mamac i plaća kojom se hvata duša, nego kao nužno milosno djelovanje, koje istinu ostvaruje u ljubavi — *veritatem facientes in chántate!*

Treća golema poruka — *poruka je milosti*. To je, znamo, središnja vrijednost kršćanstva. Ona puni čovjekovu prazninu, pomaže našoj nemoci, sja u suvremenoj dezorijentaciji i prenosi u kraljevstvo Božjega Sina. Milost je Božja sfera. Božji zagrljaj. Božja Prisutnost, Božji trojstveni život u nama. Milost je naš savez u krvi Isusovoj, naša baština po Sinu i naše jedino neumrlo dostojanstvo. Bez milosti život postaje »irrespirable«, kaže Gabriel Marcel. A Paul Claudel je govorio da od Crkve i svećenika očekuje samo jedno: život milosti po sakramentima! Ukoliko milost — a to znači prisutni i djelotvorni Bog — započne opći preporod po ljubavi, svijet će progledati, čovjek bez milosti, potresen dobrotom, naći će smisao. Majka Terezija, abbé Pierre, Raoul Follereau ... i slični suvremani svjedoci milosti to potvrđuju.

Na vjeri, spasenju, milosti i ljubavi Crkva ostvaruje u svijetu *zajedništvo*, duh i činjenicu jedinstva. To je bjelodano i jasno: ljudi mogu biti braća, pomoćnici i osiguranje jedan drugome ako imaju Oca. Ako posjeduju u sebi nešto veće od svega izvan sebe, nešto što ih prebacuje iznad svih razlika i granica, što od mnogih stvara jedno, gdje se brišu dugoročne ili dnevne zadjevice i svađe, gdje se pronalaze isti ciljevi i dobivaju ista sredstva. Osjećaj zajedništva moguć je samo u Jednome, Istome u svima. Istome za sve. A to je utjelovljeni Bog, koji sakramentalno i na poziv molitve ulazi u duše kao jedinstveni autentični dar i veza jedinstva. Život prestaje vegetirati pojedinačno. On se radosno pronalazi s braćom u istoj obitelji spasenja.

Sve kršćanske evangelizatorske akcije pravde i karitasa, sav pomak na stazi dobrote i sve naglašenije plemenitosti razvijaju se upravo iz milosti u zajednici. Krist je zaželio da tim svjedočanstvom budemo svjetlo svijeta i sol zemlje. Da ljude uznemirujemo dobrotom i izgrađujemo lju-

bavljaju. Još je uvijek čovjek slab pred velikom ljubavlju. Ona ostvaruje lijepo srce, složnu obitelj, ugodno radno mjesto, radostan odmor, dane pune nade i egzistenciju sa svijetlom perspektivom.

I to je peta velika stvarnost koju treba radosno navijestiti: *svijetla perspektiva svake sudbine*. Kad je čovjek osmišljen, sam sebi spoznat, prepoznat kao dar i kao Božji poziv, počinje rasti u svjetlu. Njegov se obzor približava i žari. Otvara mu se bezdan posljednje tajne. Čuje sve otvorenije da nije određen za rasap, ništavilo, za vjekovnu besvijest. Da ide u susret Ocu i braći, koji su tu — u najbližoj blizini — sakriveni kvalitetom duha, kao što će biti otkriveni našem pripravljenom i osposobljenom duhu. Kršćanstvo je najveća radost zbog posljednje radosti. Zbog onostranoga, gdje se napokon smiruju sve rijeke i gdje zaista — kaže knjiga Otkrivenja — sja vječni dan i svjetiljka vječnosti — Janje. Mislim da je ta Kristova poruka o završnom usudu temeljna utjeha. Kršćanstvo kraj mrtvih gleda uskrsloga i preobraženoga Krista. Njega jedinoga nije smrt nadvladala. Po njemu se smrt pobjeđuje u svakome od rođenih. »Volja je Oca moga da svaki koji vidi Sina i vjeruje u njega dobije život vječni i da ga ja uskrisim u posljednji dan« (Iv 6, 40).

Sve ostalo što naviješta kršćanstvo današnjem čovjeku treba vezati uz ovih pet bitnih činjenica: uz vjeru, spasenje, milost, zajedništvo i posljednje određenje. Tu se rješavaju sukobi i napetosti obitelji, kulture, ekonomike, socijalnih pitanja, rata i mira, napretka i zastoja. Zato je na kraju pojedinih odsjeka Uredba *Gaudium et spes* stavljala pred čovjekovu savjest lik Isusa Krista kao Spasitelja i darovatelja milosnog života. To je, ujedno, ono što teolog Karl Rahner naziva: »*Konzentration auf das Wesentliche*« (HPTH, IV, 749).

2. Ovo, što rekosmo, treba predati ljudima da ih usrećimo. Kako da to učinimo? Postoji li put kroz mnoštvo svakovrsnih senzacija i stvari kojim se dolazi do srca i do savjesti?

»Uvijek je pitanje 'kako evangelizirati' suvremeno, jer se načini evangelizacije mijenjaju prema različitim okolnostima vremena, mjesta, kulture i tako su, na neki način, izazov našoj sposobnosti otkrivanja i prilagođavanja« (*Ev. nunt.*, 40). Ipak i tu postoje uz »imperative« i neki »principi«. Božja riječ poznaje četiri glavna puta do ljudske duše. To su molitva, trpljenje, svjedočanstvo života i živa propovijed.

Apostolat molitve je zagaraniran. »Zaista, zaista, kažem vam: što god zaištete u Oca, dat će vam u moje Ime. Dosad niste ništa iskali u moje Ime. Ištite i primit ćete, da radost vaša bude potpuna« (Iv 16, 23—24). Učenici prve općine mole: »I evo sada. Gospodine, promotri prijetnje njihove i daj slugama svojim sa svom smjelošću navješćivati riječ tvoju. Pruži ruku svoju da bude ozdravljenja, znamenja i čudesa po Ime-

nu svetoga Sluge Tvoga Isusa« (Dj 4, 29–30). Apostolat molitve je najuspješniji, što dokazuje apostolat kontemplativnih duša. Kako je postala evangelizator sveta mala Terezija od Djeteta Isusa?

Apostolat patnje i križa protumačio je Otkupitelj na Križu. Križem su se hvalili u svome Bogu i Pavao i sveci poslije njega. Patnici su, rekao je kardinal Cardijn, osnivač JOC-a, naša neuništiva fronta! Morali bismo pronaći suradnike — patnike u bolnicama, staračkim domovima, u osamljenim sobicama, u zatvorima ... Oni svi mogu, reče apostol Pavao, svojim patnjama dopunjavati patnje Kristove. Kakav je bogovjesnik bio gubavac Damjan de Veuster? Sveta Lidvina? Toliki mučenici?

»Suvremeni čovjek radije sluša *svjedoke* nego učitelje — rekli smo nedavno skupini laika — ili ako sluša učitelje, sluša ih zato jer su svjedoci« (*Ev. nunt.*, 41). Mislim da ste susreli takve svjedoke. Objavili su vam više od mnogih propovijedi, od mnogih knjiga. U Zagrebu sam susreo i danas još susrećem jednostavne, ali ražarene duše koje Krista donose u najveću zabit. Jedna gradska pralja godišnje je sredila na desetke brakova... Jedan student izvukao je iz krčmi nekoliko potpuno izgubljenih. Jedna majka desetero djece spriječila je na desetke abortusa... Jedna je časna sestra poslije rata prehranjivala desetke besposlenih... Kako vidimo, to je sjaj i djelovanje rakete: jedno djelo iz sebe tjera novo djelo... !

Imamo — dakako — i *apostolat žive riječi*. Krist je zapovjedio: »Podite po svem svijetu, propovijedajte Radosnu vijest svemu stvorenju. Tko uzvjeruje i pokrsti se, spasit će se, a tko ne uzvjeruje, osudit će se« (Mk 16, 15–16). Raznolike prigode zahtijevaju raznoliku Bogoobjavu. Liturgija traži hranjivu mistagošku homiliju; za pouku mladih kršćana potrebna je primjerena i uvjerljiva kateheza; smišljene duhovne katarze i obnove, metanoje i misije provodimo sustavnim tumačenjem vječnih istina i staleških dužnosti; male skupine hrane se sretnom izmjenom molitve i poučavanja. Živa je riječ napose važna da osvjetli i privuče srca k sakramentima. Liturgija i sakramenti govore sami po sebi, jer u njima progovara i djeluje milosni Bog. No potrebno je da vjernici uđu dublje u taj rendez-vous s Kristom i da ga unesu u svoj dnevni život. Postoje i pučke pobožnosti, za koje se Papa iznova zauzima (*Ev. nunt.*, 48). Nadasve je dragocjen — *osobni kontakt*. I danas, kao uvijek, srce se najradije otvara srcu. Jednostavna riječ izrečena u pogodno vrijeme, kad je oko čovjeka život malo stišan, možda nečim potresen, možda teško razočaran — pada na tlo srca kao na dobru njivu. Sjetimo se evandeoske usporedbe o sijaču i sjemenu.

Otkako je biskup Dupanloup kazao: »Svake nedjelje trideset tisuća propovijedi u Francuskoj, i ljudi još uvijek vjeruju!« — propovjednici kao da posustaše s propovijedima. A to je zlo! Ako mogu jednostavno i uvjerljivo »reći nekome nešto o Nekome«, ne smiju ustuknuti. Potrebne su za

to *tri stvari*: Poput Spasitelja moraju biti *slikoviti!* »Bez prisporodoba im ne govoraše, a nasamo bi svojim učenicima sve objašnjavao« (Mk 4, 33—34). Biblija nije apstraktna. Božja je Knjiga golema slikovnica, sva napeta od života i drame. To napose vole mladi. To je oznaka i našeg vremena slike. Zašto ne bismo stvarali i nove usporedbe? Hvatali žive suvremene prizore u kojima se razgara milost? — Poput Spasitelja treba propovijedati *milosno-sadržajno!* Ljudi žele čuti i doživjeti Isusa, a ne gluposti. Nismo mi učenjaci, ni trgovci, ni glumci. Mi smo donosioci života. Otkrivajmo sve dimenzije toga života. »Nitko o svojoj pravoj ljubavi ne govori tek s pola srca. Nitko se za svoj život ne zalaže samo s četvrt duše. Ako je Bog sav naš plan i interes, ako želimo pomoći braći..., onda naše riječi napuštaju kukavni ljudski zvuk, svlače svaki naučeni pazvuk, razgaraju se u duhovskom ognju i blješte poput novootkrivenog sunca...« — Treća sugestija propovjednicima: Poput Spasitelja *sveto živimo!* O tome smo govorili kad smo iznijeli misli o svjedočanstvu života. Fenelon je napisao da je Demosten pobijedio Izokrata kao govornik, jer je nosio domovinu u svom srcu! Jesmo li sposobni pokazati ljudima njihov pravi zavičaj po našem apostolskom srcu?

Papa je u dokumentu *Evangelii nuntiandi* (br. 58) progovorio i o *bazičnim zajednicama*. Kratko je orisao kako nastaju i zašto se tako brzo javljaju i šire. Naglašava njihovu vrijednost upravo za »suvremena glomazna urbana središta«, gdje ljudi čeznu za ljudskom dimenzijom života. U njima se ide za intimnijim bogoslužjem, za produbljivanjem vjere, za pravom bratskom susretljivošću i apostolskom ljubavlju, za molitvom. U njima se jače proživljava sakramentalni život i osobni poziv, promicanje čovjekova dostojanstva i pomaganje siromašnih. No kadikad postaju žarišta kisele kritike i stvarne oporbe. U nekim se javlja izolacionizam, politika ghetta, elitizam. Osparavanjem osnivaju tzv. podzemnu Crkvu, bez vodstva, bez učiteljstva, bez sakramentalnog života. Praktično — bez Krista. Papa je napisao da bazične zajednice mogu biti neobično suvremena pomoć Crkvi, jezgre zdrave evangelizacije, ukoliko ostaju u mjesnoj Crkvi, povezane s duhovnim predvodnicima, ponizne i pune volje da služe. Tako se javljaju dobro vođene zajednice fokolarina, duhovske zajednice molitve, obiteljski vikendi, kursiljisti, Marijina legija... Otkako je organizacija s fanfarama i sa zastavama izgubila čar za čovjeka koji traži zatišje i smirenje, male bazične zajednice mogu čovjeka obogatiti smirenjem i vedrinom. Budući da se više na svijetu ne javlja, niti će se javiti neko vanjsko, moćno, vladajuće blokovsko ili monolitno državno kršćanstvo, moramo, prema preporuci J. Maritaina, ići svjesno za tim da iz kaosa čovječanstva stvorimo zvijezda kršćanstva.

3. »*Cijela Crkva je misionarska*, a djelo evangelizacije temeljna je dužnost Božjega naroda« (*Ad gentes*, br. 35). Krist nije ničija »prčija«, zasebno vlasništvo. Pripada svima i svi ga imaju na brizi. Prije svega Papa i biskupi, kojima su napose povjerene Crkve. Zatim svećenici kao njihovi pomoćnici. Redovništvo kao svjedočanstvo posebne težnje za sa-

vršenstvom. Rekli bismo da je to shvatljivo. Izuzeci bi bili prava anomalija.

Što je *5 laicima*? Vlastito područje njihova evangelizacijskoga rada bit će tamo gdje su oni. Gdje žive i rade. To je veliki i složeni svijet politike, društvenog života, gospodarskih odnosa, ali i svijet kulture, znanosti, umjetnosti, međunarodnih odnosa, sredstava društvenog priopćavanja i tolike druge stvarnosti otvorene evangelizaciji kao što je područje ljubavi, svijet obitelji, odgoja djece i mladeži, stručni rad, ljudska patnja, socijalna briga za nemoćne. Tu oni moraju ljudima na sve naznačene načine otkrivati »onostranu i često nepoznatu dimenziju« (*Ev. nunt.*, 70).

Nadasve je važno da se u evangelizaciju zaljube *mladi*. Oni su za to veoma prikladni. Krist — vječno mlad i vrelo mladosti — savršeno ih razumije. U njih još ima zanosa i vizije. Nisu opareni životom, niti su prevareni u nadama. Živeći s mladima, mogu im prijateljstvom i milošću priopćiti tajnu Božjega proljeća — milosnu snagu Kristovu. Mladi su napose osjetljivi za dvije granične teme: za pitanje savjesti i slobode s jedne strane, jer se time postavljaju neke granice na rubu bezgraničnosti u nutrini; i za smisao života i smrti s druge strane, jer se time obrubljuje njihov pogled na povijesno kretanje i na vlastiti bitak.

4. *Kako treba prenositi Evandjelje suvremenicima*? Jednostavno, prirodno, jasno, doživljeno, sa žarom i s uvjerenjem. Kao ljudi koji ne skrivaju tajne i blaga što ga primiše. Ne živimo u baroku, linije su novih crkava jednostavne i dinamično funkcionalne. Takva mora biti i naša riječ. Propovjednik Toth je govorio da bi apostol u naše vrijeme propovijedao s Biblijom u jednoj i s novinama u drugoj ruci. Apostol mora poznavati Boga i čovjeka. Jasnoća je važna, jer »ako neživa glazbala — svirala ili citra — ne daju jasne glasove, kako će se poznati što izvode svirala ili citra?« — pita Pavao Korinćane (1 Kor 14, 7). »Nered u riječima posljedica je ne reda u mislima, nered u mislima posljedica je nereda u glavi.« Koliko je potrebna molitva, razmišljanje tajni i trajni studij Boga i čovjeka? Moramo za pojedina razdoblja života, za specijalne situacije, za naročita duševna stanja, za novonadošle probleme pronalaziti u Isusovu Srcu adekvatne odgovore. Trebalo bi otkrivati u svijetu oko nas nove uspjele paradigme, usporedbe, analogone i metafore, kojima bi čovjek tehnike, stroja, znanosti, turizma — brzo i lako mogao razumjeti Božju poruku. Nije teško shvatiti parabolu o izgubljenom sinu ili drahmi, ali za gradske ljude sve usporedbe iz seljačkog, pastirskog i kućanskog života (trs—loze, ovca, kvočka i pilići, kvasac—tijesto...) pomalo se zamračuju. Zar ne bi svijet energetike — struje i motora, raketa i svjetlosti — mogao poslužiti da pokažemo sjaj i snagu milosti? A prilozi iz obitelji, scene iz škole, događaji na radu — sve bi to moralo govoriti o duhu rasta, zajedništva i sreće. Koliko se knjiga pročita, koliko filmova vidi, koliko doživljaja proživi — bez refleksije! A sve su to prigode koje mogu objasniti neku višu stvarnost.

Da spomenem i ovo. Na prošloj Sinodi biskupa predložio sam pismenim interventom da se dobro luči *redoviti i izvanredni pastoral*. Redoviti je ustaljen stoljećima, uhodan i pomalo sumoran. Imamo ga u našim župama i sličnim zajednicama. Izvanredni bi tražio izvanredne apostole — slobodne, nalik na Pavla i njegove učenike, sa smislom za siromaštvo i za rizik. Oni bi morali prolaziti kao oni vatronoše o kojima je sanjao sv. Grignon de Monfort. Isus, Marija, Crkva, sakramenti, milost — to bi bio sadržaj njihova poslanja, kojim bi ljude u Duhu Svetome vodili u zagrljaj Oca. Da je Majka Terezija ostala u svome vrijednom redu, abbé Pierre u kapucinskoj zajednici, Raoul Fournier obzidan domom u Parizu, svijet bi bio mnogo siromašniji. Za neka djela potrebna je smionost srca i sloboda akcije, kako bi Bog stigao na vrijeme onamo gdje vlada nevrijeme.

5. Posljednji, sedmi dio Papina govora o evangelizaciji (br. 74—80.) sav je satkan od *duhovskih boja i plamena*. Papa ga naziva »temeljnim uvjetima« uspješne evangelizacije. »Bez djelovanja Duha Svetoga evangelizacija uopće nije moguća« (75). Isus je prolazio svijetom vođen tim Duhom. Na Posljednjoj večeri obećao ga je svojoj Crkvi. Na Duhove ga je izlio na okupljene učenike, koji su s Djevicom kroz devet dana molili njegov dolazak. Taj Duh poput silnog vjetra udario je u jedra Crkve i poveo je na pučine svijeta. S njima se sve započinjalo, sve izvodilo, sve procjenjivalo, sve popravljalo. »On je duša Crkve«, veli Papa. »On sam tumači vjernicima dubok smisao Isusove nauke i njegova otajstva. Upravo on, i danas kao i u počecima Crkve, djeluje u svakom blagovjesniku koji mu se prepusti da ga vodi i da u njegova usta stavi do čega sam čovjek ne bi mogao doći, dok u isto vrijeme pripravlja i dušu slušatelja da bude otvorena, kako bi mogla primiti radosnu vijest i Kraljevstvo koje se naviješta« (br. 75). Nije Duh Sveti samo neki školski metodičar, koji nas uči i daje nam kako da govorimo. On je Duh Stvoritelj. Svaka metanoja, svaki pokret prema dobru, svako djelo čiste ljubavi — njegov je dar, njegovo djelo. On mijenja našu optiku, naše srce i, što je najvažnije, naše postupke i naš život. Uvodi nas u istinu, otkriva buduće stvari, jača svojim darovima, podržava svojim karizmama. To je Duh snage, a ne slabosti, Duh plodnosti, a ne jalovosti, Duh poslušnosti, a ne kontestacije, Duh jedinstva, a ne razdora. Duh ljubavi, a ne mržnje. »Plod je pak Duha: ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrota, vjernost, blagost, uzdržljivost. Protiv ovih nema zakona« (Gal 5, 22—23).

Zaključak

»I spusti se na me ruka Jahvina, i Jahve me u svojem Duhu izvede i postavi posred doline pune kostiju. (Nisu li to mnogi naši suvremenici?) Proveo me kroz njih, svuda oko njih, i gle, bijaše ih u dolini veoma mno-

go i bijahu sasvim suhe! Reče mi: 'Sine čovječji, mogu li ove kosti oživjeti?' Ja odgovorih: 'Jahve Gospode, to samo ti znaš!' Tada mi reče: 'Prorokuj ovim kostima i reci im: O suhe kosti, čujte riječ Jahvinu! Ova-ko govori Gospod ovim kostima: Evo, duh ću svoj udahnuti u vas, i oživjet ćete! Žilama ću vas ispreplesti, mesom obložiti, kožom vas oviti i duh svoj udahnuti u vas, i oživjet ćete — i znat ćete da sam ja Jahve!'« Poznato je kako je prorok zamolio duha i »duh uđe u njih, i oživješe i stadoše na noge — vojska veoma, veoma velika«.

Uvjeren sam da Božja desnica ni danas nije prikraćena. Vjerujem da je i današnji čovjek prebacio svoj grijeh na Krista u Getsemaniju i na Golgoti. Vjerujem da je i danas i sutra svaka ljudska duša besmrtna. Vjerujem da Duh Sveti računa s nama, koji govorimo s prvom kršćanskom zajednicom: *Eltheto haris kai pareltheto ho kosmos hutos* — neka se javi i dođe milost pa neka umine ovaj svijet! Mračno je na svijetu. Ali to ne mora biti 25. sat očaja u mraku, to može biti 1. sat nade u zori!

VERKÜNDIGUNG IN DER INDUSTRIEZEIT

lusammenfassung

Weihbischof von Zagreb Msgr. Mijo Skvorc versucht im vorliegenden Artikel zu zeigen, wie die pastoralen Grundsätze in jeder geschichtlichen Situation der Kirche immer neue Imperative an den Tag legen, denn der Verkündigungsauftrag Christi behält ständig seine Geltung. Die Mitte der Botschaft Jesu, die die Kirche zu verkünden hat, ist das *Heilsangebot* Gottes, das den Menschen von allem befreit, was ihn bedrückt, in erster Linie von der Sünde und dem Bösen. Daraus entsteht für die Kirche die Verpflichtung, Christus in Liebe ganz anzuhängen, aus dieser Liebe zu leben und den eigenen apostolischen Eifer aus ihr aufsteigen zu lassen.

Der Verfasser analysiert die Lage der heutigen zu evangelisierenden Welt und richtet dabei sein Augenmerk auf folgende vier Merkmale dieser durch die industrielle Revolution gekennzeichneten Welt: Neuheit, Schnelligkeit, Fortschritt und Universalität. Dazu erwähnt er noch grosse Ideologien, die oft als Vorwand des Machtstrebens und Herrschens dienen. Sie scheinen den Menschen alle ihre Probleme zu lösen, gründen jedoch oft nur auf Gewalt und Zwang.

So ist unsere Welt, wie sie auch von Zweitem Vaticanum dargestellt wurde, und in sie soll die Heilsbotschaft des Glaubens und der Gnade hineingetragen werden.

Als Antwort auf die Frage, wie man das Wort Gottes den heutigen Menschen nahebringen sollte, bietet der Verfasser vier Wegweisungen: das Gebetsapostolat, das Apostolat des Leidens und Kreuzes, das Apostolat des lebendigen Wortes und das Apostolat des Zeugnisses. Das beste Beispiel, wie man seinen apostolischen Auftrag erfüllen könnte, geben uns die Unmittelbarkeit und der persönliche Kontakt Jesu mit den Menschen.